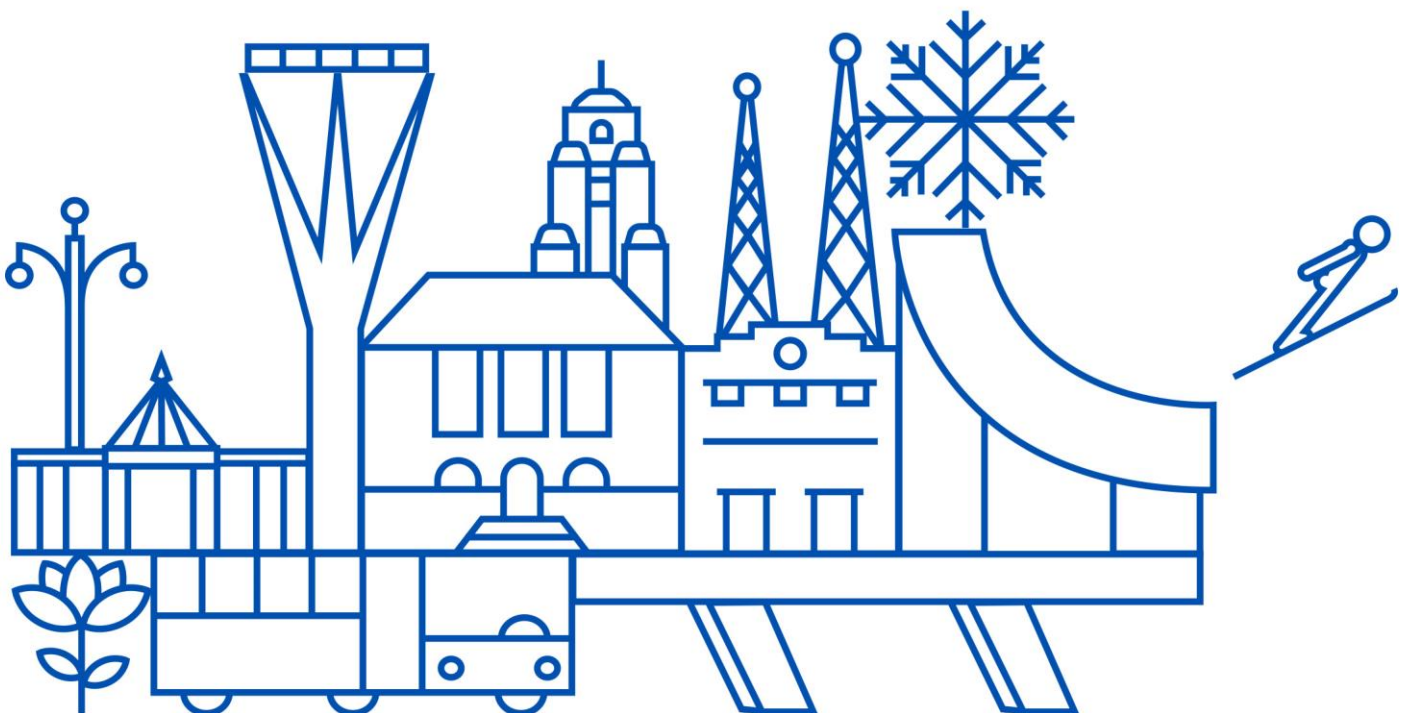

LAHTI

Reilu. Rohkea. Ryhdikäs.

Yrittäjyyskasvatussuunnitelma 2020

Yrittäjyyskasvatus Lahden varhaiskasvatuksessa,
perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa

Minusta yrittäjyyskasvatus jo itsessään kuuluu opetussuunnitelmien perusteisiin. Suunnitelma korostaa, että tavoitteena ei ole tehdä kaikista yrittäjiä vaan auttaa nuoria kasvamaan vastuullisiksi, yritteliäiksi ja valmiimmiksi tulevaisuudessa työelämään joko yrittäjäksi tai ei. Lisäksi suunnitelmassa on listattuna sekä teemoja että tavoitteita.

Matias, 9. luokan oppilas

Sisällys

1 Kohti suunnitelmallista yrittäjyyskasvatusta	3
2 Yhteiset periaatteemme ja tavoitteemme	4
3 Yrittäjyyskasvatuksen suunnittelun ja arvioinnin vuosikello	6
4 Yrittäjyyskasvatuskartta – todellista toimintaa	6
Liisa yrittäjyyskasvatuksen polulla	8
Yrittäjyyskasvatukseen liittyviä ohjelmia ja suunnitelmia Lahdessa	8
Varhaiskasvatus ja esiopetus: Lähiympäristö	9
1.-3. luokka: Yhteistyö.....	10
4.-6. luokka: Ammatit ja yhteiskunta	11
7.-9. luokka: Vastuullinen talous	12
Lukio: Taidot ja osaaminen.....	14
5 Kasvatus- ja opetushenkilöstölle tukea yrittäjyyskasvatukseen	16
6 Yhteistyökumppanit yrittäjyyskasvatuksessa	17
7 Yrittäjyyskasvatuksen arviointi	18
Miten onnistuimme? Lomake yrittäjyyskasvatuksen arviointiin.....	19
Lähteet.....	20

Liite 1. Lahden kaupungin yrittäjyyskasvatuskartta 2020 taulukkona

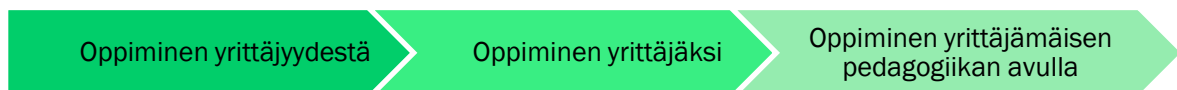
Lahden kaupunki 2020
Sivistyksen palvelualue
Hilkka Näse
Animaatio: Tuotantoyhtiö Vimma
Pirroskuvat: Tuotantoyhtiö Vimma / Leena Lecklin

Ohjausryhmä
Lahden kaupunki: Lassi Kilponen, Leena Miettinen, Hilkka Näse, Johanna Saastamoinen, Heikki Turunen, Miikka Venäläinen
Lahden Yrittäjät: Petra Kärkinen, Jani Unkuri
LUT-yliopisto: Elena Oikkonen, Timo Pihkala

1 Kohti suunnitelmallista yrittäjyyskasvatusta

Yrittäjyyskasvatus on rohkaisemista, itse tekemistä, omien vahvuuksien löytämistä, taitojen kehittämistä, riskien turvallista ottamista, mahdollisuuksiin tarttumista, oivaltamista, keksimistä ja itseluottamuksen vahvistamista. Tunnusomaista yrittäjyyskasvatukselle on, että oppiminen tapahtuu aidoissa tilanteissa omien kokemusten kautta. Yrittäjyyskasvatuksessa toteutetaan pedagogiikkaa, joka kehittää kokonaisvaltaisesti lasten ja nuorten oman elämän hallintaa sekä yrittäjämäisiä taitoja ja asennetta.

Yrittäjyyskasvatus voidaan jakaa kolmeen lähestymistapaan, jotka kaikki tarvitaan kokonaisvaltaisessa yrittäjyyskasvatuksessa. On *oppimista yrittäjyydestä*, *oppimista yrittäjäksi* sekä *oppimista yrittäjämäisen pedagogiikan avulla*. Oppiminen yrittäjyydestä on sitä, että yrittäjyyttä käsitellään ilmiönä sekä opinto-ohjauksen näkökulmasta. Oppiminen yrittäjäksi on sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden taitojen vahvistamista. Oppiminen yrittäjämäisen pedagogiikan avulla tarkoittaa sitä, että jokainen kasvattaja on osaltaan yrittäjyyspedagogi ja yrittäjyys näkyy toiminnallisena pedagogiikkana.

Yrittäjyyskasvatus tukee opetussuunnitelmien toteuttamista. Lahden kaupungin yrittäjyyskasvatussuunnitelma rakentuu opetussuunnitelmien perusteiden, paikallisten opetussuunnitelmien sekä yrittäjyyskasvatuksen yleisten tavoitteiden muodostamalle kivijalalle. Periaatteet ja tavoitteet määrittelevät sen, mihin yhdessä pyrimme. Vuosikello auttaa suunnittelemaan, arvioimaan ja kehittämään toimintaa. Yrittäjyyskasvatuskartta kertoo, mitä konkreettisesti lapset ja nuoret tekevät. Yrittäjyyskasvatusta tapahtuu lasten ja nuorten arjessa niin varhaiskasvatuksessa, kouluissa, oppilaitoksissa, vapaa-ajalla kuin kotonakin. Arviointi on esimerkiksi reflektointia yksin tai yhdessä sekä vuosittaisia suunniteltuja arviointeja.

2 Yhteiset periaatteemme ja tavoitteemme

Lahden yrittäjyyskasvatuksella on kolme periaatetta. Yrittäjyyskasvatuksemme tähtää siihen, että jokainen lapsi ja nuori on omassa elämässään aktiivinen toimija. Yrittäjämäinen toimintatapa edistää yhdessä tekemistä ja yhteistä oppimista sekä lasten ja nuorten että aikuisten verkostoissa. Yrittäjyyskasvatus kiinnittyy arkeen ja työelämään, oppimisympäristönä on koko kaupunki. Näitä läpileikkaavia periaatteita kuvaamme seuraavasti: *Lahden lapset ja nuoret – oman elämänsä toimijat*, *Opimme yhdessä ja yhteistyössä* sekä *Koko kaupunki yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristönä*.

Lahdessa yrittäjyyskasvatus on monipuolista, yhdenvertaista, tavoitteellista ja suunnitelmallista. Yrittäjyyskasvatukseen varataan aikaa, budjetoidaan rahaa ja edistetään kouluttautumisen mahdollisuuksia. Nämä huomioidaan jokaisen palveluyksikön toiminnan suunnittelussa.

Lahdessa kaikki saavat kokeilla. Lapsille ja nuorille luodaan mahdollisuuksia omien ideoiden toteuttamiseen, projekteihin sekä yrittäjyyden kokeilemiseen. Opetus- ja kasvatushenkilöstöä kannustetaan käyttämään yrittäjämäisen pedagogiikan työtapoja. Yrittäjyys ymmärretään moninaisena käsitteenä ja toimintana. Huoneentauluun on koottu tavoitteet, jotka auttavat meitä toteuttamaan yrittäjyyskasvatusta yhdessä.

Yrittäjyyskasvatuksen huoneentaulu Lahdessa

REILU

Toteutamme yrittäjyyskasvatusta yhdenvertaisesti

Varaamme yrittäjyyskasvatukselle riittävästi aikaa ja muita resursseja

Sitoudumme yhteistyöhön kumppaniemme kanssa

ROHKEA

Annamme jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuuden kokeilla yrittäjyyttä

Toteutamme projekteja lasten, nuorten ja aikuisten voimin

Uskallamme olla yrittäjyyspedagogeja

RYHDIKÄS

Ennakoimme ja suunnittelemme

Haastamme itseämme ja asetamme tavoitteita

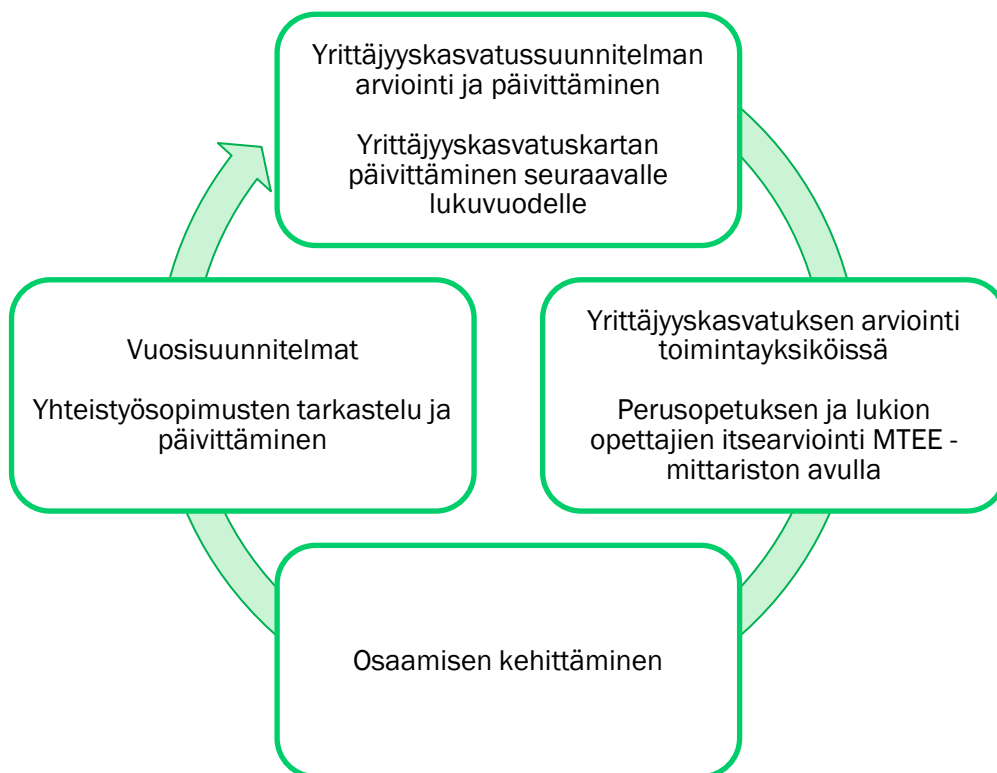
Arvioimme yrittäjyyskasvatusta säännöllisesti

3 Yrittäjyyskasvatuksen suunnittelun ja arvioinnin vuosikello

Yrittäjyyskasvatuksen suunnittelun ja arvioinnin vuosikello käynnistyy noin vuosi ennen toiminnan toteuttamista. Syyskaudella yrittäjyyskasvatussuunnitelma ja erityisesti yrittäjyyskasvatuskartta päivitetään seuraavan lukuvuoden suunnittelua varten. Yrittäjyyskasvatuksen ohjausryhmä, joka on nimetty 31.7.2021 saakka, arvioi edellisen vuoden toteutusta ja huolehtii tarvittavista päivityksistä. Ohjausryhmä pohtii myös, mitä asioita seuraavan lukuvuoden aikana halutaan arvioida esimerkiksi perusopetuksen CAF-arvioinnin yhteydessä.

Keväällä varhaiskasvatuksessa ja oppilaitoksissa alkaa tulevan lukuvuoden suunnittelu, jolloin päivitetty kartta on suunnittelun raameina ja apuvälineenä. Uuteen lukuvuoteen valmistautumiseen kuuluu myös yhteistyösopimusten tarkastelu ja päivittäminen. Ennen lukuvuosisuunnitelmien tekemistä varhaiskasvatuksessa, peruskouluissa ja lukioissa arvioidaan omaa ja yhteistä tekemistä. Arviointiin voi käyttää yrittäjyyskasvatussuunnitelmassa olevaa arviointilomaketta (s. 19). Perusopetuksen ja lukioiden opettajat käyttävät itsearviointissa MTEE -mittaristoa. Osaamisen kehittäminen voi tapahtua eri tavoin vuoden kulkuun sopivana aikana esimerkiksi opettajien veso-koulutuksissa.

 Vinkki! Lataa yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisen vuosikellopohja > yesverkosto.fi

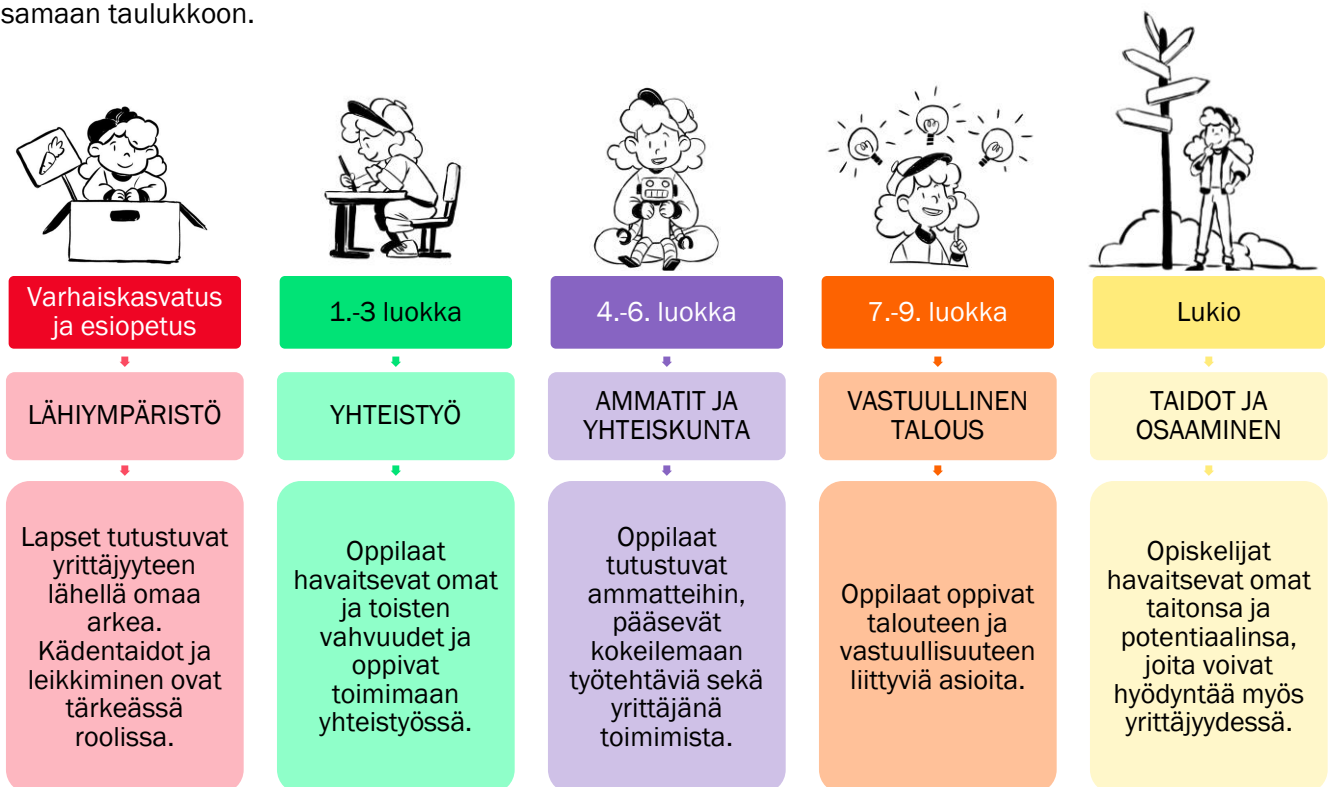
4 Yrittäjyyskasvatuskartta – todellista toimintaa

Yrittäjyyskasvatuskartta opastaa Lahden lapset ja nuoret yrittäjämäisen oppimisen polulle. Varhaiskasvatuksesta lukioon saakka on kaikille yhteisesti sovittuja oppimiskokonaisuuksia, joiden lisäksi tarjolla on runsaasti valinnaista sisältöä. Osan valinnoista tekee varhaiskasvatus, koulu tai lukio. Osan valinnoista lapsi tai nuori voi tehdä itse. Polulla kanssamme kulkevat lahtelaiset yritykset ja yrittäjät, yrittäjyyskasvatusjärjestöt, yhteistyöoppilaitokset ja korkeakoulut sekä muut yrittäjyyskasvatuksesta kiinnostuneet kumppanit.

Polulla on viisi teemaa, joiden pariin yrittäjyyskasvatuskartta opastaa. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa lapset tutkivat lähiympäristöään. Ykkös-, kakkos- ja kolmosluokkalaiset harjoittelevat yhteistyötaitoja. Nelos-, viitos- ja kuudesluokkalaiset tutustuvat ammatteihin ja yhteiskuntaan. Yläkoululaiset harjoittelevat vastuun ottamista ja talousasioita. Lukiolaiset suuntaavat katseensa tulevaisuuteen taidot ja osaaminen -teeman parissa. Yrittäjyyskasvatuskartan toimenpiteillä saavutetaan monipuolisesti laaja-alaisen osaamisen taitoja.

Kaikenikäiset osallistuvat Yrittäjän päivään, joka on vuosittain syyskuun viidentenä. Päivää voi viettää monin tavoin esimerkiksi kutsumalla yrittäjiä kylään tai kokeilemalla päivän ajan yrittäjänä toimimista. Yrittäjän päivä on kalenteriin merkitty juhlapäivä. Lipun nostaminen salkoon on hyvä tapa juhlistaa päivää.

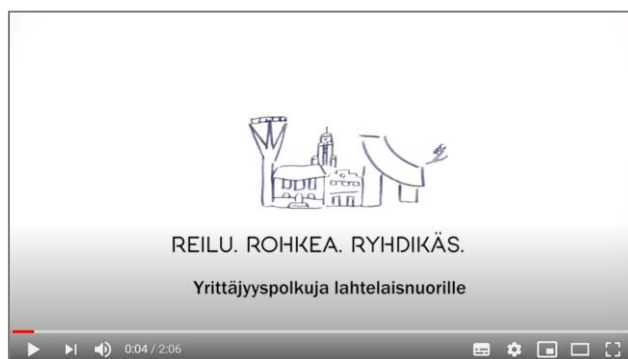
Seuraavilla sivuilla kerrotaan yrittäjyyskasvatuskartasta ikäkausittain. Liitteessä 1 on koottuna koko kartta samaan taulukkoon.

 Vinkki! Lisää oma yrittäjyyskasvatusmallisi > [Tralla.fi](https://tralla.fi)

Liisa yrittäjyyskasvatuksen polulla

Animaatiossa Liisa kulkee Lahden yrittäjyyskasvatuskartan läpi. Varhaiskasvatuksessa hän tutustuu yrittäjyyteen leikkien. Alakoulun ensimmäisillä luokilla hän oppii tärkeitä yhteistyötaitoja. Ylemmillä luokilla Liisa tutustuu erilaisiin ammatteihin ja pääsee myös kokeilemaan työtehtäviä Yrityskylässä. Yläkoulun aikana Liisa oppii vastuullisuudesta ja taloudesta esimerkiksi kiertotalouteen tutustumalla. Liisan koulutuspolku jatkuu peruskoulun jälkeen lukioon. Siellä hän huomaa potentiaalinsa, jota voi halutessaan toteuttaa myös yrittäjänä.

[Katso video](#)

Yrittäjyyskasvatukseen liittyviä ohjelmia ja suunnitelmia Lahdessa

Yrittäjyyskasvatuksessa tärkeää on tutustuminen työelämään sekä oppiminen aidoissa ympäristöissä ja tilanteissa. Monet muut ohjelmat, suunnitelmat ja strategiat tukevat yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita. Vastaavasti yrittäjämäinen pedagogiikka sopii muiden ohjelmien sisältöjen toteuttamiseen. Yrittäjyyskasvatus tukee vahvasti Lahden ympäristöpääkaupunki 2021 -vuoden tavoitteita, kun lapset ja nuoret nähdään aktiivisina toimijoina.

Lahden kaupungin perusopetuksen kulttuurikasvatusohjelmaa on toteutettu vuodesta 2009 alkaen. Ohjelman mukaisesti kaikki kaupungin koulut osallistuvat kulttuurikäynteihin museoissa, konserteissa, teattereissa sekä muotoilun parissa. Myös lukiokoulutuksella on oma kulttuuriohjelmansa. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalais- ja yrittäjyystaito. Tieto- ja viestintäteknologian osaamista tukevia asiakirjoja ovat Lahden varhaiskasvatuksen tvt-strategia sekä Lahden perusopetuksen tieto- ja viestintäteknologian (TVT) pedagoginen suunnitelma vuosiksi 2020–2023.

Lahteen luodaan lasten ja nuorten tiedekasvatuspolku, Lahden JunnuYliopisto, joka tarjoaa innostavia mahdollisuuksia tieteen ja tutkimuksen parissa. Sisällöissä ovat kestävä kehitys ja ympäristöasiat, teknologia, arjessa esiintyvät ilmiöt ja koodaus.

Varhaiskasvatus ja esiopetus: Lähiympäristö

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tutkitaan lähiympäristöä ja opitaan leikin kautta. Kädentaitojen kehittämisellä on tärkeä oma roolinsa. Luomme lapselle uskoa omiin kykyihinsä ja siihen, että hän on tärkeä toimija sekä annamme ponnahtauslaudan yrittäjyyskasvatuspölylle.

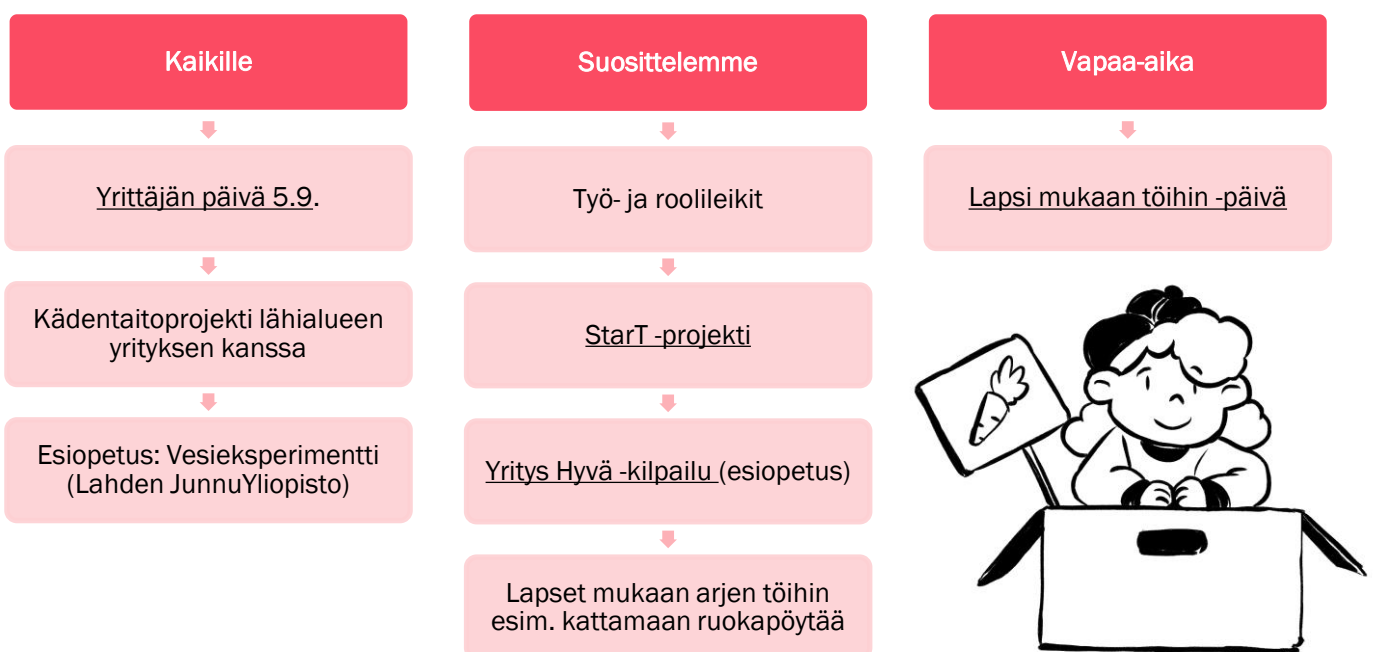
Uusi kassakone innosti lapset kauppaleikkiin. Laukut ja pussukat kaivettiin esiin, koska niissä hän rahoja säilytetään. Lapset innostuivat tekemään itse seteleitä, näin kerrattiin ja opetettiin numeroita. Konkreettinen raha näytteli tärkeää osaa, vaikka pankkikortinkin käyttöä harjoitettiin. Mainoskylttejä ja hintalappuja tarvittiin. Tavarantoimittajatkin saivat töitä. Kauppaleikissä lapsista oli myös tärkeää käyttää kohteliaita ilmaisuja: päivää, olkaa hyvä, näkemiin.

Päivi Kaljunen, varhaiskasvatuksen opettaja

Lähialueen yrityksen tai muun yhteisön kanssa toteutettava kädentaitoprojekti voi olla kestoltaan lyhyt tai pitkä. Tärkeää projektissa on, että lapset ja yritys aidosti kohtaavat toisensa. Lopputuloksena voi olla esimerkiksi joulukoristelu yrityksen tiloihin. Yrittäjän päivää vietetään valtakunnallisesti syyskuun viidentenä. Sen päivän viikolla voi pitää esimerkiksi markkinat, joiden aikana harjoitellaan ostamista ja myymistä. Lahden JunnuYliopiston vesieksperimentin kautta esikoululaiset pääsevät tutustumaan vesitutkimuksen tekemiseen hausalla ja innostavalla tavalla, itse tehden.

Työ- ja roolileikkeihin ohjaaminen antaa lapsille tilaisuuden eläytyä erilaisiin ammatteihin. Lapset kannattaa ottaa myös mukaan oikeisiin työtehtäviin, kuten kattamaan pöytää. Päijät-Hämeen LUMA-keskuksen organisoimassa StarT-toiminnassa lasten tähtitiimi toteuttaa matematiikkaan, luonnontieteisiin ja teknologiaan liittyvän projektin. Yritys Hyvä on mielikuvitusta ruokkiva kilpailu, jossa on runsaasti ideoita yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen. Esiopetuksessa olevat lapset voivat osallistua kilpailuun yksin tai ryhmänä.

Lapsi mukaan töihin -kampanjapäivänä lapset voivat tutustua vanhempiensa tai muun läheisen aikuisen työpäivään.

1.-3. luokka: Yhteistyö

Alakoulun kolmella ensimmäisellä luokalla opitaan toimimaan yhdessä hyödyntäen omia ja ryhmän vahvuuksia. Innostamme oppilaita tutustumaan työtehtäviin ja ammatteihin, ruokimme uteliaisuutta ja tutkimista, vahvistamme vastuun kantamisen taitoja.

Yrittäjän päivää vietetään valtakunnallisesti syyskuun viidentenä. Sen päivän viikolla koulu voi esimerkiksi järjestää yhteisen teemapäivän tai oppilaat voivat kutsua yrittäjiä kyselytunnille. Yrittäjän päivä on mainio ajankohta aloittaa jokin yrittäjyyskasvatuskartan toimenpiteistä.

Kolmiosainen Minä + Sinä = Me -ohjelmakokonaisuus toteutetaan ykkösluokkalaisten kanssa. Ohjelman aikana he oppivat itsestään, toisistaan ja yhdessä tekemisestä. Kakkosluokalla lapset toteuttavat yhdessä projektin, joka voi olla Päijät-Hämeen LUMA-keskuksen StarT, Yritys Hyvä -kilpailu tai joku muu yrittäjämäisiä valmiuksia kehittävä projekti. Kolmannella luokalla oppilaat tutustuvat kiertotalouteen Lahden JunnuYliopisto -toiminnassa.

Tämä toimii! on ykkösluokkalaisille suunnattu monialainen teknologiakasvatuksen projekti. Yritys Hyvä on moniin oppiaineisiin sopiva kilpailu, josta voi napata myös matalan kynnyksen ideoita yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen. Koulupäivän jälkeen koulun kerhotoiminta mahdollistaa monenlaiset kokeilut. Myös ”suosittelemme” -otsikon ideoita voi toteuttaa osana kerhotoimintaa. Lapsi mukaan töihin -kampanjapäivänä lapset voivat tutustua vanhempiensa tai muun läheisen aikuisen työpäivään.

Alakoulun yrittäjyyskasvatuksessa on tärkeä nähdä kohtelias käyttäytyminen "pu-naisena lankana" jokaisessa projektissa. Tämä koskee myös netissä asiointia.

Sari Asimoglou, luokanopettaja

4.-6. luokka: Ammatit ja yhteiskunta

Neljännellä, viidennellä ja kuudennella luokalla oppilaat tutustuvat ammatteihin ja yrittäjyyteen itse kokeilemalla. Herätämme uteliaisuutta, ruokimme sisukkuutta ja lisäämme valmiuksia vastuun kantamiseen.

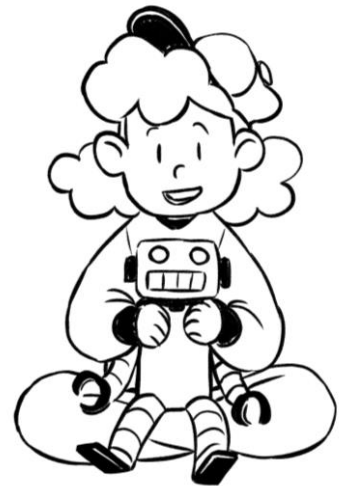
Pikkuyrittäjät käyttävät aiemmin oppimiaan taitoja ja nauttivat osaamisestaan ja onnistumisestaan. Kun onnistuu, uskaltaa ratkaista yhä vaativampia ja kiinnostavampia haasteita.

Martti Hellström
Opetusneuvos, KT, luokanopettaja
Didaktiikan lehtori, Helsingin yliopisto

Neljäsluokkalaiset tutustuvat eri ammatteihin ja päätöksentekoon Mitä ihmiset tekevät -ohjelman parissa. Koska teknologia liittyy kiinteästi tulevaisuuden työelämään, viidesluokkalaiset saavat annoksen yrittäjämäistä teknologiakasvatusta Lahden JunnuYliopisto -toiminnan puitteissa. Kuudennella luokalla aikaisemmin opittua pääsee soveltamaan simuloitussa yhteiskunnassa, Yrityskylässä. Yrittäjän päivää vietetään valtakunnallisesti syyskuun viidentenä. Sen päivän viikolla voi esimerkiksi tutustua yrityksiin, kutsua yrittäjiä kylään tai toteuttaa pienet messut, joissa oppilaat voivat ”myydä” toisilleen tuotteitaan ja palvelujaan.

Pullikset ja myyjäiset jalostuvat yrittäjämäisempään suuntaan Pikkuyrittäjät -ohjelman avulla. Pelillisuus ja kilpailut tuovat lisämaustetta yrittäjyyden oppimiseen. Lahden nuorisopalveluiden nuorisotiedotuksen mediakasvatustunnit, mediaprässi ja mediapässi soveltuvat viidennestä luokasta eteenpäin, ja tukevat yrittäjyyskasvatuksen sisältöjä.

Koulupäivän jälkeen koulun kerhotoiminta mahdollistaa monenlaiset kokeilut. Myös ”suosittelemme” -otsikon ideoita voi toteuttaa osana kerhotoimintaa. Vapaa-ajalla lapset voivat toteuttaa omia projektejaan kotona, harrastuksissa tai osana Lahden nuorisopalveluiden toimintaa. Maker-toimintaan ja värkkäilyyn maailmaan pääsee 10-vuotiaasta alkaen Xperience-pelitallassa.

7.-9. luokka: Vastuullinen talous

Yläkoulun yrittäjyyskasvatuksessa opitaan vastuullisuuteen ja talouteen liittyviä asioita, sekä omasta että yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Herätämme kiinnostusta työhön ja Lahden elinkeinoelämään, tarjoamme tilaisuuden kokeilla työtä ja yrittäjyyttä, rohkaisemme kokeilemaan omia ideoita projekteissa tai yrittäjänä. Yhdeksännellä luokalla tehtävät koulutusvalinnat helpottuvat, kun on päässyt kokeilemaan erilaisia asioita.

Yrittäjän päivää vietetään valtakunnallisesti syyskuun viidentenä. Sen päivän viikolla on erityisen luontevaa pitää yrittäjyyttä esillä eri tavoin. Yrittäjyiden 12h -leiri sopii tähän mitä mainioimmin.

TET eli työelämään tutustuminen toteutetaan eri pituisina jokaisella yläkoulun luokka-asteella. Seitsemäsluokkalaiset harjoittelevat taloustaitoja Oma talous -ohjelman parissa, joka monialaisena oppimiskokonaisuutena yhdistää esimerkiksi äidinkielen, matematiikan ja kotitalouden taitoja, sen voi liittää oppilaanohjaukseen tai luokanvalvojan tunteihin.

Kahdeksannella luokalla toteutetaan yhteinen projekti, joka voi olla StarT- tai Yritys Hyvä -projekti, näytelmä, musikaali, hyväntekeväisyyspöytä tai muu oppimiskokonaisuus, jonka aikana pohditaan ja opitaan vastuullisuutta ja taloutta eri näkökulmista. Yhdeksännellä luokalla oppilaat pääsevät Yrityskylään oppimaan globaalia taloutta. Yrityskyläpäivän toinen puoli vietetään Tiedeluokka SOLUssa, jossa oppilaat toteuttavat luonnontieteisiin, teknologiaan ja matematiikkaan liittyvän työn. Nuorisopalveluiden toteuttama Good bye 9! -konaisuus käsittelee omaa taloutta sekä töiden hakemista.

Omasta mielestäni TET-jaksot ovat oikein hyödyllisiä ja opettavaisia. TETistä voi saada uusia ideoita, kuten minä olen saanut. TET on kaiken kaikkiaan hauska ja todella tarpeellinen, se kasvattaa sosiaalisia ja mekaanisia taitoja paljon.

TET-paikoista voisi toisaalta järjestää jonkun suuremman tapahtuman, kuten seminaarin, jossa yritykset itse kertoisivat omia näkemyksiään ja sitä, mitä heidän yrityksessään voisi tehdä TET-jaksolla.

Nico, 9. luokan oppilas

Parhaimmillaan oppilaat kokevat TET-jakson motivoivana, ja opiskeluun sekä työntekemiseen innostavana. Jakso on myös oivallinen mahdollisuus verkostoitua sekä kehittää omia työelämä-tietoja ja -taitoja. TETissä opittu luo hyvän pohjan ja mahdollisuudet työllistymiseen tai jopa yrittäjyyteen jatkossa.

Tero Romakkaniemi, opinto-ohjaaja

Suosittellemme -tarjottimella on lukuisia mahdollisuuksia. Opetussuunnitelman talous ja yrittäjyystiedon -valinnainen kurssi on sopiva yrittäjyysopetukseen, mutta oppimiskokonaisuuksia voi toteuttaa myös monialaisina. Taloustaidot harjaantuvat nuorisopalveluiden Rahakramppi -teemaoppitunnilla (8. lk), pelaamalla Circula -kiertotalouspeliä sekä Taloussankari-peliä, jonka tueksi on tarjolla viisi oppituntisisältöä. Taloussankari ja Taloustaito -kilpailut tukevat taloustaitojen opetusta. Ammatteihin ja työelämään tutustutaan Taitaja9 -kilpailussa, Duunikoutsi -sovelluksella, nuorisopalveluiden Kesäduuniblues -teemaoppitunnilla tai 4H:n Ajokortti työelämään -kursilla.

Yrityskylässä vieraileminen oli yhteistyötaitojen harjoittelua parhaimmillaan. Yrityskylä sai oppilaat heittäytymään rooleihinsa ison yrityksen vastuuhenkilöinä ja jokainen sai mahdollisuuden löytää itsestään piileviä kykyjä.

Paula Kakko, opettaja

Omia vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita havaitaan Oma juttu -ohjelman avulla, joka sopii myös oppilaskunnan ja tukioppilaiden materiaaliksi tai luokanvalvojentunneilla käytettäväksi. Duunikoutsi-sovellus tarjoaa osaamisen tunnistamista, sanoittamista ja sähköisen CV-pohjan. Yrittäjyyden oppimiseen sopii Nuori Yrittäjyys ry:n Vuosi yrittäjänä -ohjelma tai lyhyempi toteutus eli 12h-leiri. Ohjelmien materiaaleja on saatavana suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Kevyemmin yrittäjyyden makuun pääsee Tarmo-yrittäjyyspelin parissa sekä osallistumalla Yritys Hyvä -kilpailuun. Vapaa-ajallaan nuoret voivat vahvistaa yrittäjyysosaamistaan perustamalla oman yrityksen esimerkiksi kesän ajaksi.

Koulupäivän jälkeen koulun kerhotoiminta mahdollistaa monenlaiset kokeilut. Myös ”suosittellemme” -otsikon ideoita voi toteuttaa osana kerhotoimintaa. Vapaa-ajalla nuoret voivat toteuttaa omia projektejaan kotona, harrastuksissa tai osana Lahden nuorisopalveluiden toimintaa. Maker-toimintaan ja värkkäilyn maailmaan pääsee esimerkiksi Xperience-pelitallassa.

Lukio: Taidot ja osaaminen

Yrittäjyyskasvatus on jokaisen oppiaineen asia, sillä yrittäjämäinen työnteko on keskiössä koko lukion ajan: pitää oppia valitsemaan, kantamaan vastuuta, toimimaan yksin ja yhdessä.

Elina Hölttä, lukion opettaja

Lukiossa katse on vahvasti tulevaisuudessa ja koulutusvalinnoissa. Omat taidot ja erityisesti potentiaali on tärkeä huomata. Avaamme työelämän ja yrittäjyyden ikkunoita monipuolisesti sekä annamme mahdollisuuden kokeilla yrittäjyyttä.

Yrittäjän päivää vietetään valtakunnallisesti syyskuun viidentenä. Sen päivän viikolla on mitä parhain tilaisuus nostaa esille oppilaitoksen omia nuoria yrittäjiä sekä tutustua Lahden alueen yrittäjiin. Paras tapahtuma syntyy opiskelijoiden itsensä toteuttamana projektina.

Osana korkeakouluysteistyötä lukiolaiset osallistuvat pelilliseen ympäristökatastrofi -haasteeseen, joka on osa Lahden JunnuYliopisto -toimintaa. Lukio-TET tarjoaa opiskelijoille lyhyen kurkistuksen lahtelaiseen työpaikkaan. TET voi olla ryhmän yhteinen vierailupäivä tai muulla tavoin toteutettu.

Yrittäjyyteen liittyvissä soveltavissa kurseissa huomioidaan lukion painotukset. Yrittäjänä toimimista toteutetaan Vuosi yrittäjänä -opinnoissa, joka on mahdollista toteuttaa suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi. Kokonaisuuden voi aloittaa yhden jakson mittaisella Let's Innovate -kurssilla. Innovointiin sopivat myös StarT -projekti tai Yritys Hyvä -kilpailu. Taloustaitoja harjaannuttavat TATin Bisneskurssit, Circula -kierotalouspeli, Oma talous haltuun -opintokokonaisuus sekä Lahden nuorisopalveluiden teemaoppitunnit. Kannattaa myös osallistua Talousguru-kilpailuun, jossa finalistit palkitaan rahapalkintojen ohella opiskelupaikalla korkeakoulussa ilman sisäänpääsykoetta.

Omaa opinto- ja työelämäpolkua auttaa hahmottamaan esimerkiksi Opopassin käyttäminen OP2-kurssin yhteydessä. Opopassiin kuuluva Uravarjostus on tapa kurkistaa päivän tai muutaman tunnin ajan ammattilaisen maailmaan. Uravarjostus voi olla osa Yrittäjän päivän ohjelmaa.

Vapaa-ajallaan nuoret voivat lisätä yrittäjyysosaamistaan perustamalla oman yrityksen esimerkiksi kesän ajaksi. Opiskelijakunnassa toimiminen kasvattaa myös yrittäjämäisiä valmiuksia. Omia projekteja voi toteuttaa kotona, harrastuksissa tai osana Lahden nuorisopalveluiden toimintaa. Wellamo-opiston kurssitarjottimelta voi valita esimerkiksi taitokursseja, jotka tukevat yrittäjyystaitoja. Ohjaamo Lahti tarjoaa ohjausta työllistymiseen, opiskeluun ja tulevaisuuden suunnitteluun.

Yhteistyöprojektit eri tahojen kanssa ovat lukio-opinnoissa tosi tärkeitä. Niiden kautta opiskelijat oppivat monenlaisia työelämään liittyviä taitoja, aikataulusta, vastuuta ja projektien kokonaisuuksien hallintaa.

Taideopinnoissa on myös tärkeää oppia hinnoitteluun omia töitään, luoda suhteita ja tuoda esille omaa osaamistaan. Onnistunut ja loppuun saakka viety projekti koulun ulkopuolisen yhteistyötahon kanssa jää mieleen ja parhaimmillaan innostaa opiskelijaa hakeutumaan alalle liittyviin jatko-opintoihin.

Taina Laakkonen, lukion opettaja

5 Kasvatus- ja opetushenkilöstölle tukea yrittäjyyskasvatukseen

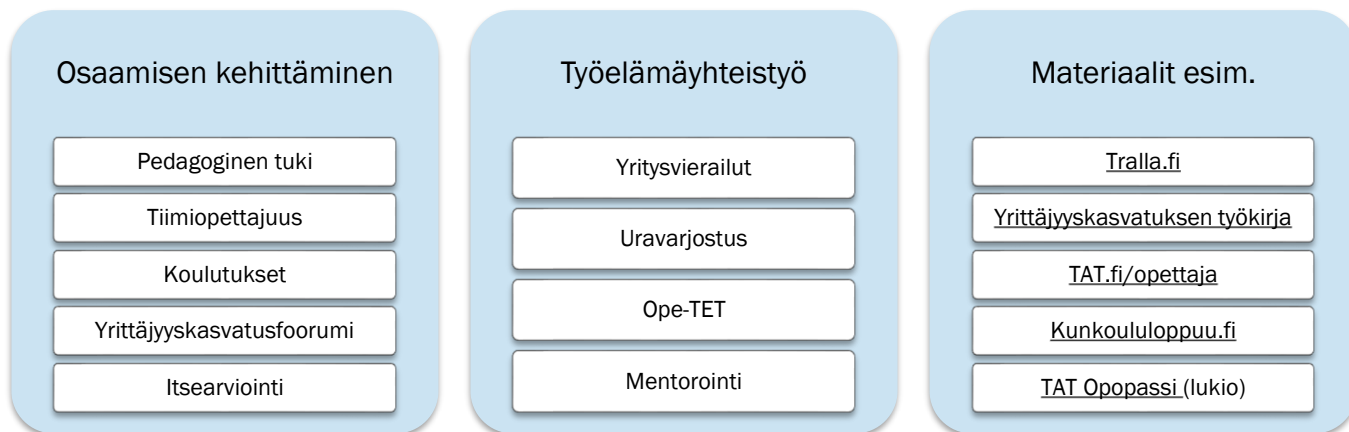
Jokainen kasvatus- ja opetushenkilöstöön kuuluva on yrittäjyyspedagogi. Yrittäjämäinen pedagogiikka sopii kaikkeen opetukseen, se voi näkyä esimerkiksi yrittäjämäisissä tehtävänannoissa.

Oman tilanteesi voit tarkastaa seuraavien väittämien avulla. Mitä useampaan voit vastata ”kyllä”, sitä varmemmin kyse on yrittäjyyskasvatuksesta.

Lapset ja nuoret

- ♥ ideoivat ja suunnittelevat
- ♥ valitsevat toteutettavat ideat
- ♥ ponnistelevat ja saavat elämyksiä
- ♥ harjoittelevat esiintymistä
- ♥ Toiminta tapahtuu aidossa ympäristössä
- ♥ Ryhmässä harjoitellaan yhteistyötaitoja
- ♥ Ryhmä huolehtii verkostoista
- ♥ Oppimista reflektoidaan

Yrittäjämäinen kasvattaja tai opettaja on utelias ja kannustava. Valmentava ote soveltuu hyvin yrittäjämäiseen opetukseen. Jokaisella kasvattajalla ja opettajalla on oikeus saada yrittäjyyskasvatukseen pedagogista tukea omalta esimieheltään. Kokemusten jakamista, yhdessä oppimista ja yhteistä kehittämistä tukevat tiimiopettajuus sekä erilaiset koulutukset ja kohtaamistilaisuudet. Kasvatus- ja opetushenkilöstölle järjestetään koulutuksia, yrittäjyyskasvatusfoorumeja ja yritysvierailuja. Yhteistyökumppanimme tarjoavat koulutuksia omiin tuotteisiinsa liittyen.

Yrittäjyyskasvatuksen tueksi on valtavasti materiaaleja ja toimintamalleja. Niistä suurin osa löytyy kootusti [Tralla.fi](https://tralla.fi) -palvelusta. Palveluun voi myös lisätä oman hyvän käytäntönsä kaikkien käyttöön.

Materiaalia Suomen Yrittäjiltä

- [USKALLA INNOSTUA. Opettajan opas yrittäjyysosaamiseen](#)
- [Opettajan opas yrittäjyyspedagogiikkaan](#)
- [Yrittäjyysmateriaaleja opettajille](#)

6 Yhteistyökumppanit yrittäjyyskasvatuksessa

Lahdessa yrittäjyyskasvatus on yhteinen asia. Oppimista tapahtuu varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten lisäksi eri kohteissa. Koko Lahti on yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristönä. Toimimme ja opimme yhdessä yritysten, työpaikkojen, järjestöjen ja kulttuurilaitosten kanssa. Lahden kaupungin eri toiminnot ovat myös varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten kumppaneita.

Osaavia nuoria työelämään -verkosto kokoaa saman pöydän ääreen eri koulutusasteiden, kaupungin elinkeinopalvelujen ja työllisyyspalvelujen sekä elinkeinoelämän edustajia. Verkosto pohtii työelämäyhteistyön kehittämistä kokonaisvaltaisesti.

Yrittäjyyskasvatuksen kumppanuus voi syntyä esimerkiksi koulun alumnien kanssa, huoltajien avulla, järjestöjen kautta tai verkostoitumistapahtumissa. Kun yhteistyöhön ryhdytään, on tärkeää sopia yhteisistä tavoitteista, yhteistyön kestosta, mihin osapuolet sitoutuvat sekä yhteyshenkilöt. Oppilaitoksissa työelämäyhteistyön vastuuhenkilönä on yleensä opinto-ohjaaja.

Työelämäkumppani, mihin näistä voisit tarttua?

- ♥ Ilmoittaudun kummiyritykseksi.
- ♥ Vierailen oppilaitoksessa tai kutsun ryhmän yritykseeni.
- ♥ Toteutan tempauksen tai projektin lasten tai nuorten kanssa.
- ♥ Huomioin lapset ja nuoret Yrittäjän päivänä 5.9.
- ♥ Kannustan yrittäjyyttä kokeilevia nuoria esim. sparraamalla tai taloudellisesti.
- ♥ Ilmoitan avoimen TET-paikan Tetti-palvelussa.
- ♥ Tarjoan lukior ryhmille TET-päivän.
- ♥ Kutsun nuoren uravarjostajaksi eli tutustumaan työhöni päivän ajaksi.
- ♥ Osallistun parimentorointiin tai uravarjostukseen kasvatuksen ammattilaisen kanssa.
- ♥ Lähdän kumppaniksi yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen.
- ♥ Kannustan verkostoni mukaan yrittäjyyskasvatukseen.

Tuemme yrittäjyyskasvatusta ja yrittäjäuran nostamista yhdeksi vaihtoehdoksi työpaikkojen rinnalle. Yrittäjyyskasvatus on tärkeää!

Tiina Rantala
Lahden Yrittäjien puheenjohtaja

Kumppaneitamme ovat muun muassa Helsingin yliopisto, Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry., Kehittämiskeskus Opinkirjo, Koulutuskeskus Salpaus, LAB-ammattikorkeakoulu, Lahden 4H-yhdistys, Lahden nuorkauppakamari, Lahden Seudun kehitys LADEC Oy, Lahden yliopistokampus, Lahden Yrittäjät, LUT-yliopisto, Nuori Yrittäjyys ry (NY), Ohjaamo Lahti, Päijät-Hämeen LUMA-keskus, Päijät-Hämeen Yrittäjät, Talous ja nuoret TAT, Teknologiateollisuus ry, Tralla.fi, Wellamo-opisto, YES-verkosto. Jos organisaatiosi haluaa mukaan Lahden kaupungin yrittäjyyskasvatukseen, olette tervetulleita.

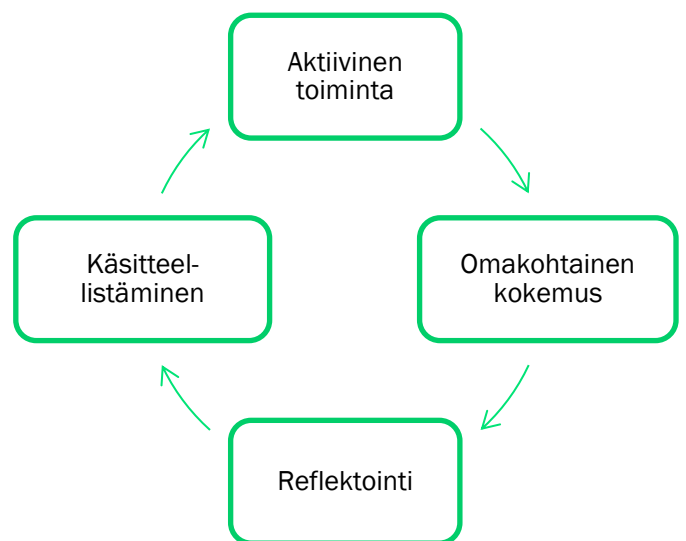
7 Yrittäjyyskasvatuksen arviointi

Toteutunutta yrittäjyyskasvatusta ja yrittäjyyskasvatussuunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti jatkuvan arvioinnin periaatteella. Vuosikellon (s. 6) mukaisesti yrittäjyyskasvatussuunnitelmaa arvioidaan ohjausryhmän toimesta vuosittain ennen uuden lukuvuoden suunnittelun käynnistymistä. Arviointia voidaan toteuttaa monin tavoin, joskus kevyemmin, joskus syvemmin. Arvioinnissa huomioidaan varhaiskasvatuksesta, oppilaitoksista sekä yhteistyökumppaneilta saatu palaute. Arvioinnin pohjalta toimintaa kehitetään ja yrittäjyyskasvatuskarttaan tehdään tarvittavia muutoksia.

Perusopetuksen ja lukioiden opettajat tekevät vuosittain itsearviointin MTEE -mittariston avulla. Varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi toimintaansa osana muuta arviointia.

Yrittäjyyskasvatus on kokemuksellista oppimista, siksi reflektoinnilla on arvioinnissakin tärkeä roolinsa. Kokemuksellisen oppimisen kehä toteutuu niin opetuksessa kuin opetuksen kehittämisessäkin.

Koska kokeileminen on lahtelaisessa yrittäjyyskasvatuksessa ehdottomasti sallittua, on tärkeää pysähtyä tarkastelemaan, mitä kokeilusta on opittu. Lyhyesti kehittämisen resepti on: Tee, reflektoi, opi.

Kokemuksellisen oppimisen kehä (Kolb 1984)

Arvioinnin kohtia ja näkökulmia on monia. Lapsi tai nuori arvioi omaa toimintaansa sekä ryhmän yhteistä tekemistä. Opettajat ja muu kasvatushenkilöstö antavat palautetta ja reflektovat yhdessä lasten ja nuorten kanssa. Aikuiset reflektovat ja arvioivat yrittäjyyskasvatusta kukin omasta näkökulmastaan ja roolistaan käsin. Yrittäjyyskasvatusta arvioivat ja kehittävät opettajat ja muu kasvatushenkilöstö, rehtorit ja johtajat sekä yrittäjyyskasvatuksen ohjausryhmä. Toimenpiteiden lisäksi myös työyhteisöjen toimintaa arvioidaan ja kehitetään yrittäjämäisen toimintakulttuurin suuntaan.

Miten onnistuimme? Lomake yrittäjyyskasvatuksen arviointiin.

Arvioinnin päiväys:

Mitä/kuka arvioi:

	Ei lain- kaan	Osit- tain	Kyllä!	Muistinpanot
REILU				
Kaikilla lapsilla/nuorilla on yhdenvertainen mahdollisuus yrittäjyyskasvatukseen.				
Kiinnostuneilla on mahdollisuus osallistua enemmän.				
Yrittäjyyskasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen on varattu aikaa.				
Meillä on riittävästi tarvikkeita ja tiloja yrittäjyyskasvatusta varten.				
Meillä on varhaiskasvatuksen/oppilaitoksen ulkopuolisia yhteistyökumppaneita.				
Olemme tehneet yhteistyökumppanien kanssa sopimuksen.				
ROHKEA				
Lapset ja nuoret toimivat yritteliäästi.				
Lapsilla/nuorilla on mahdollisuus kokeilla yrittäjyyttä.				
Kasvatus- ja opetushenkilöstöllä on omia projekteja ja kokeiluja.				
Toteutamme tempauksia/projekteja yhteistyökumppanien kanssa.				
Tunnetta yrittäjämäisen pedagogiikan ja toteutamme sitä.				
Kehitämme yrittäjämäistä pedagogiikkaa.				
Teemme kokeiluja lasten, nuorten ja aikuisten kanssa.				
RYHDIKÄS				
Tunnetta Lahden kaupungin yrittäjyyskasvatussuunnitelman.				
Seuraamme maailman menoa, jotta voimme ennakoida.				
Meillä on suunnitelma yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseksi.				
Olemme asettaneet tavoitteita toiminnalle ja oppimiselle.				
Mietimme, miten voisimme tehdä asiat paremmin.				
Arvioimme toimintaamme säännöllisesti.				
Kehitämme omaa ja yhteisön oppimista.				

Lähteet

Greenlahti.fi.

Kehittämiskeskus Opinkirjo.

Kilponen, Herkepeus, Rinkinen, Heikkilä, Keskiväli, Lappalainen, Manninen, Pennanen & Saresma (2014).

Laatua lahtelaisiin kouluihin. Lahden kaupungin perusopetuksen kehittämisen työkaluja.

Kolb, D. 1984. Experiental Learning.

Kozlinska, I. 2016. Evaluation of the Outcomes of Entrepreneurship Education Revisited.

Lackéus, M. 2015. Entrepreneurship in Education. What, why, when, how. Entrepreneurship360 Backroud Paper.

Lahden kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma.

Lahden kaupungin perusopetuksen kulttuuriohjelma.

Lahden kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma.

Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma.

Lahden lukiokoulutuksen opetussuunnitelma.

Lassy & Lehtonen 2018. Uuden yrittäjyyden lukio. Valtakunnallinen YES ry.

Lehtonen, Simola, Vainio & Nieminen 2018. Yrittäjyyskasvatuksen työkirja. Opettajille, rehtoreille ja yhteistyökumppaneille. Valtakunnallinen YES ry.

Nuori Yrittäjyys ry.

Näse, H. 2018. Arkioppimisen resepti: Tee, reflektoi, opi.

Opetusministeriö 2009. Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Opetusministeriön julkaisuja 2009:7.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Koulutuksen yrittäjyyslinjaukset 2017.

Päijät-Hämeen LUMA-keskus.

Päijät-Hämeen yrittäjyyskasvatuksen strategia ja toimenpideohjelma 2014-2020.

Ristimäki, K. 2004. Yrittäjyyskasvatus. Yrityssanoma Oy.

Saajola, Ruusunen, Halme & Winqvist 2020. Lahden varhaiskasvatuksen tvt-strategia.

Suomen 4H-liitto.

Suomen Yrittäjät.

Suonpää & Paakkanen 2018. Minä pystyn! Pitkäkestoinen yrittäjyyskasvatus nuorten tulevaisuuden hyvinvoinnin perustana. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu.

Talous ja nuoret TAT.

Tralla.fi.

Valtakunnallinen YES ry.

Visio 2030. Lahti – rohkea ympäristökaupunki (Lahden kaupungin strategia).

Liite 1. Lahden kaupungin yrittäjyyskasvatuskartta 2020 taulukkona

*Lahden JunnuYliopisto

	Varhaiskasvatus	Esiopetus	1.lk	2.lk	3.lk	4.lk	5.lk	6.lk	7.lk	8.lk	9.lk	Lukio
Teema	Lähiympäristö		Yhteistyö			Ammatit ja yhteiskunta			Vastuullinen talous			Taidot ja osaaminen
KAIKILLE	Yrittäjän päivä 5.9.		Yrittäjän päivä 5.9.			Yrittäjän päivä 5.9.			Yrittäjän päivä 5.9.			Yrittäjän päivä 5.9.
	Kädentaitoprojekti lähialueen yrityksen kanssa		Minä + Sinä = Me	Projekti esim. StarT	Kiertotalous *	Mitä ihmiset tekevät	Teknologia *	Yrityskylä	TET	TET	TET	Korkeakoulu yhteistyö *
		Vesiekperimentti *							Oma talous	Projekti esim. StarT	Yrityskylä	Lukio-TET
											Good bye 9!	
SUOSITTE-LEMME	Työ- ja roolileikit		Tämä toimii!			Pikkuyrittäjät = pullikset, myyjäiset			Taitaja 9-kilpailu			Yrittäjyyden soveltavat kurssit
	StarT-projekti		StarT-projekti			Tarmo-yrittäjyyspeli			Tarmo-yrittäjyyspeli			Projektit esim. StarT
		Yritys Hyvä -kilpailu	Yritys Hyvä -kilpailu			Yritys Hyvä -kilpailu			Yritys Hyvä -kilpailu			Yritys Hyvä -kilpailu
	Lapset mukaan arjen töihin					Nuorisopalveluiden mediakasvatustunnit			Nuorisopalveluiden teemaoppitunnit			Nuorisopalveluiden teemaoppitunnit
									Oma juttu			Oma talous haltuun
									Vuosi yrittäjänä ja 12h-leiri			Let's Innovate + Vuosi yrittäjänä
									Circula-kiertotalouspeli			Circula-kiertotalouspeli
									Ajokortti työelämään -kurssi			Opopassi
									Taloussankari-peli			TATin Bisneskurssit
									Duunikouts-sovellus			Uravarjostus
										Taloustaito-kilpailu	Talouguru-kilpailu	
VAPAA-AIKA	Lapsi mukaan töihin -päivä		Lapsi mukaan töihin -päivä			Lapsi mukaan töihin -päivä			Lapsi mukaan töihin -päivä			Opiskelijakunta
			Koulujen kerhotoiminta			Koulujen kerhotoiminta			Koulujen kerhotoiminta			Wellamo-opiston tarjonta
						Omat projektit			Omat projektit			Omat projektit
						Maker-toiminta			Maker-toiminta			Maker-toiminta
									Oma yritys esim. 4H-yritys			Oma yritys esim. 4H-yritys
												Ohjaamo Lahti